
ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

DOI: [https://doi.org/10.25140/2410-9576-2025-1\(30\)-123-132](https://doi.org/10.25140/2410-9576-2025-1(30)-123-132)

УДК 336.276

JEL Classification: E42; H60; H63

Максим Миколайович Забаштанський

доктор економічних наук, професор,
директор ННІ природокористування та гуманітарних наук
Національний університет «Чернігівська політехніка» (Чернігів, Україна)

E-mail: mazani@ukr.net. **ORCID:** <http://orcid.org/0000-0001-9417-0163>**ResearcherID:** [G-6145-2014](https://orcid.org/0000-0001-9417-0163)**Роман Ігорович Ломонос**

аспірант кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Національний університет «Чернігівська політехніка» (Чернігів, Україна)

E-mail: lomonosroman.igor@gmail.com. **ORCID:** <http://orcid.org/0009-0007-5620-575X>**ResearcherID:** [IAO-5054-2023](https://orcid.org/0009-0007-5620-575X)**ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ У
КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ**

Анотація. У статті здійснено дослідження концептуальних засад та практичних аспектів застосування фінансового інструментарію управління державним боргом у контексті забезпечення фінансової безпеки держави. Розкрито актуальні статистичні показники трансформації обсягу державного та гарантованого боргу України в розрізі кредиторів та різновидів фінансових запозичень. Приділено увагу ключовим індикаторам визначення рівня допустимого державного боргу. Запропоновано авторське бачення використання фінансового інструментарію управління державним боргом в контексті забезпечення фінансової безпеки держави відповідно до сучасних умов воєнного стану та досвіду інших країн.

Ключові слова: державний борг; фінансові інструменти; фінансові ресурси; фінансова безпека держави; публічні фінанси; оптимізація структури боргу; джерела фінансування; рефінансування боргу; реструктуризація запозичень.

Рис.: 1. Бібл.: 14.

Постановка проблеми. Необхідність забезпечення фінансової безпеки держави є одним із ключових завдань бюджетної політики, досягнення якого вимагає здійснення систематичної роботи, спрямованої на оздоровлення фінансової системи. Водночас забезпечення належної ефективності функціонування фінансової системи держави безпосередньо залежить від обсягу та структури наявного державного боргу країни. Значні обсяги державного боргу вимагають не лише виконання відповідних дій, пов'язаних з його адмініструванням, але також спрямування значної частини державних фінансів на його обслуговування, що виступає деструктивним фактором забезпечення економічного зростання.

Таким чином, ефективне управління державним боргом є необхідною умовою зміцнення міжнародних позицій України, забезпечення конкурентоспроможності та фінансової стабільності національної економіки. Повномасштабна військова агресія проти нашої країни ще більше актуалізувала необхідність ефективного управління державними фінансами з метою гарантування можливостей держави виконання покладених на неї функцій, особливо в частині збереження державного суверенітету та виконання соціальних гарантій.

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

Водночас надання нового змісту забезпечення ефективності управління державним боргом в контексті посилення фінансової безпеки держави в умовах війни, вимагає розробки відповідного інструментарію управління, враховуючи сучасні особливості його застосування в Україні та досвід інших країн. Це сприятиме не лише оптимізації розміру державного боргу, але також призупиненню темпів росту інфляції, підвищенню інвестиційної привабливості країни, недопущенню перманентного дефіциту бюджету та економічної стагнації, оздоровленню економіки країни в майбутньому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вітчизняні науковці зробили значний внесок як у теоретичне обґрунтування, так і практичний пошук найбільш дієвих фінансових інструментів управління державним боргом у контексті забезпечення фінансової безпеки держави. Праці таких дослідників, як В. Андрущенко, О. Борисюк, Т. Вахненко, В. Дем'янишин, М. Дубина, В. Дудченко, О. Кириленко, М. Кнір, В. Козюк, Г. Кучер, Н. Замкова, Л. Лисяк, І. Лютий, О. Макар, В. Опарін, Н. Плешакова, А. Роговий, О. Рожок, Т. Сальникова, Н. Слав'юк, О. Стащук, В. Федосов, С. Юрій та інших заклали теоретичні засади розуміння фінансових інструментів управління державним боргом держави. Однак, попри вагомий науковий внесок, у цій сфері, на даний час виникла низка нагальних проблемних питань, виникнення яких зумовлено повномасштабним військовим вторгненням на територію нашої країни, а отже, необхідністю зміни підходів до бюджетної політики держави.

Мета статті. Метою цієї статті є узагальнення наявних та пошук оптимальних фінансових інструментів управління державним боргом у контексті забезпечення фінансової безпеки України в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. Питання забезпечення належного управління державним боргом, підвищення рівня фінансової безпеки держави супроводжує національну фінансову систему протягом багатьох років. З початком повномасштабного вторгнення на території нашої країни відбулись суттєві трансформації у структурі доходів та видатків бюджету, що було зумовлено необхідністю безпрецедентного збільшення фінансування оборони країни (витрати на оборону та забезпечення правопорядку лише у 2022 році зросли майже в 9 разів). Це призвело до суттєвого дефіциту бюджету, який сягнув 20 млрд дол. США у 2024 році. Це, у свою чергу, зумовило необхідність спрямування наявних фінансових ресурсів на військові потреби та гарантовані соціальні витрати, а також посилило потребу в пошуку додаткових джерел фінансування, основними з яких стали боргові запозичення.

Відповідно, такий бюджетний дисбаланс змусив активно вдаватися до запозичень як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Так, за даними Міністерства фінансів України, станом на 30 вересня 2024 року державний та гарантований державою борг України становив 6409 млрд грн, або 155,7 млрд дол. США. При цьому зовнішній державний та гарантований борг становив 4613 млрд грн (72 %), або 112,1 млрд дол. США, а внутрішній – 1796 млрд грн (28 %), або 43,6 млрд дол. США. Кредиторами найбільшої частки державного та гарантованого боргу є

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

міжнародні фінансові організації та уряди іноземних держав – 58 %. Водночас 27 % припадає на цінні папери, випущені на внутрішньому ринку, 12 % – на зовнішні цінні папери, а 3 % – на позики від комерційних банків та інших фінансових установ.

Протягом III кварталу 2024 року загальний обсяг державного та гарантованого боргу України зріс на 241 млрд грн, або 3,5 млрд дол. США, переважно через збільшення довгострокового пільгового фінансування від міжнародних партнерів, зокрема в межах інструменту Ukraine Facility. При цьому середньозважена вартість боргу скоротилася з 6,24% до 4,88%, а середня строковість становить понад 11 років [2].

Ефективне управління державним боргом, а отже, і забезпечення фінансової безпеки держави вимагає знаходження балансу між потребами держави у фінансуванні та спроможністю країни обслуговувати борг без надмірного тягаря на економіку. Це передбачає постійний моніторинг і всебічний аналіз усіх складових державного боргу, починаючи від визначення умов запозичень і завершуючи розробкою стратегій їх погашення.

Одним із ключових механізмів управління державним боргом у межах Єврозони є встановлення допустимих боргових меж. Переважно це здійснюється відповідно до Пакту стабільності та зростання, який визначає граничний рівень державного боргу на рівні 60 % ВВП. Проте країни можуть стати винятком із цих правил, якщо їм доводиться долати економічні труднощі чи інші специфічні обставини [12].

Зважаючи на особливості структури державного боргу України, де переважає частка зовнішніх запозичень, що фінансуються з бюджету, дуже важливим є розробка комплексної системи індикаторів. Така система повинна включати не лише показники загальної платоспроможності та ліквідності, а й індикатори максимально допустимого боргового навантаження на державний бюджет. Ця необхідність зумовлена тим, що рівень державного боргу суттєво впливає на фінансову політику держави та обмежує її можливості в управлінні бюджетними видатками, що є важливим для досягнення макроекономічної стабілізації в майбутньому. Оцінка боргової безпеки держави здійснюється згідно з методикою, затвердженою наказом Міністерства економіки України № 1277 від 29 жовтня 2013 року. Ця методика застосовується з 2013 року і дотепер [9].

Для зменшення ризику дефолту та зниження витрат на обслуговування боргу країна зазвичай використовує кілька стратегій. До них належать рефінансування боргу (отримання нових позик на більш вигідних умовах), перепродаж боргу (передача зобов'язань іншій країні або міжнародній організації) та зменшення витрат на обслуговування боргу через зниження відсоткових ставок і поліпшення бюджетно-податкової політики [12].

Загалом, враховуючи вищезазначене, для України можна визначити головний інструментарій управління державним боргом у контексті забезпечення фінансової безпеки в умовах війни (рис. 1).

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

Рис. 1. Визначальні інструменти управління державним боргом України

Джерело: узагальнено на основі [3; 6; 14].

Так, серед ключових інструментів слід розглядати такі:

1. Синхронізація бюджетно-податкової політики, дотримання фіскальної дисципліни, досягнення бюджетного балансу та моніторинг дефіциту, що вимагає більш ретельного планування та прогнозування бюджетних показників та пошуку додаткових податкових надходжень.

Складним рішенням є підвищення податкового навантаження, яке дозволить уряду залучити додаткові надходження для фінансування оборонних потреб та підтримання економічної стабільності в умовах воєнного стану, що було запропоновано у Законопроекті України №11416-д від 30.08.2024 щодо підвищення податків для фінансування армії. Аналогічні заходи із підвищення податків для забезпечення військових та оборонних витрат застосовувались і раніше під час Першої та Другої світових воєн у Великій Британії та інших країнах-учасниках. Такий перерозподіл ВВП через бюджетні механізми був одним із ключових інструментів мобілізації фінансових ресурсів.

Однак надмірне підвищення податкового навантаження може спричинити поглиблення тіньової економіки. Натомість наші міжнародні партнери та аналітичні центри пропонують альтернативні рішення. Наприклад, незначне підвищення ставки ПДВ лише на 2 % могло б забезпечити майже 80 млрд грн додаткових надходжень до державного бюджету, не спричиняючи суттєвої тінізації економіки. Інші заходи, такі як підвищення податків на активи чи акцизів на окремі товари, також могли б стати ефективними альтернативами, не призводячи до значних негативних наслідків для економіки.

2. Важливим напрямом удосконалення управління державним боргом є вдосконалення грошово-кредитної політики. Це включає регулярне оцінювання та управління ризиками, пов'язаними з державним боргом, зокрема ризиками зміни

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

відсоткових ставок, ризиками ліквідності та валютними ризиками. Постійний моніторинг та ефективне управління цими ризиками дозволяє мінімізувати негативний вплив на обслуговування державного боргу.

3. Стимулювання розвитку економіки шляхом створення сприятливих умов для інвестицій та розвитку бізнесу. Це може бути реалізовано шляхом запровадження податкових стимулів та дерегуляцією. Водночас необхідна розробка програм структурної перебудови економіки, орієнтованих на експорт та високотехнологічне виробництво, особливо в західних регіонах країни. Такі заходи сприятимуть нарощуванню економічного потенціалу та покращенню фінансових можливостей держави.

4. Забезпечення прозорості й підзвітності у сфері управління державним боргом. Ключовим завданням є удосконалення методик аудиту та моніторингу державного боргу з використанням передових міжнародних стандартів. Це дозволить підвищити ефективність та надійність процесів управління борговими зобов'язаннями держави. Важливим кроком у цьому напрямку є залучення незалежних міжнародних фахівців для проведення аудиту та об'єктивного оцінювання заходів з управління державним боргом. Такий підхід сприятиме зростанню довіри до державної боргової політики з боку інвесторів, кредиторів та громадськості. Впровадження прозорих механізмів звітності, аудиту та оцінки ефективності управління боргом за міжнародними правилами стане ключовим кроком до забезпечення довгострокової фінансової стабільності та підвищення авторитету України на міжнародній арені.

5. Рефінансування боргу. Уряд може переглядати та перефінансовувати раніше випущені боргові інструменти з високими відсотковими ставками, замінюючи їх на нові, з меншою дохідністю. Це дозволить знизити поточні витрати на обслуговування боргу.

Стратегічно важливим є посилення внутрішнього ринку державних запозичень. Це дозволить зменшити зовнішню залежність та фінансову вразливість країни. Залучення довгострокових позик на пільгових умовах може сприяти пом'якшенню загального боргового навантаження на державний бюджет. Диверсифікація джерел фінансування за рахунок внутрішнього ринку державного боргу підвищує стійкість боргової позиції держави, знижуючи ризики, пов'язані з коливаннями курсів іноземних валют та змінами умов зовнішнього кредитування. Отже, розвиток внутрішнього ринку державних запозичень є ключовим елементом ефективного управління державним боргом [7; 13].

6. Оптимізація структури та диверсифікація джерел фінансування державного боргу. Держава має розглядати широкий спектр джерел – внутрішні та зовнішні, публічні та приватні, короткострокові та довгострокові. Це дозволить сформувати оптимальну боргову структуру, яка враховує співвідношення витрат та ризиків. Така диверсифікація фінансових інструментів підвищує стійкість боргової позиції держави [8; 10].

З початком повномасштабної війни Україна зіткнулась з безпрецедентними умовами залучення державного боргу. Провідні демократичні країни та міжнародні фінансові інституції виявили прагнення підтримати Україну, яка зазнала

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

неспровокованої агресії, надаючи кредитні ресурси за виключно сприятливими умовами – на тривалі терміни та за пільговими відсотковими ставками. Паралельно було досягнуто домовленостей про призупинення виплат за державним боргом перед країнами Великої сімки та учасниками Паризького клубу кредиторів до кінця 2023 року. Крім того, Україна отримала 480,6 млрд грн у вигляді міжнародних грантів, які спрямовувались на фінансування критичних соціальних програм у сферах освіти, охорони здоров'я та соціального захисту, що дозволило уникнути дефолту. Загалом, ці виняткові заходи підтримки від зарубіжних партнерів стали ключовим фактором, що дозволив Україні впоратись із фінансово-економічними викликами у воєнний час.

Основним пріоритетом уряду має стати стримування зростання державного боргу за рахунок безповоротної міжнародної фінансової допомоги. Водночас, враховуючи увагу та співчуття світової спільноти до України як країни, що зазнала неспровокованої агресії, важливо реалізувати політику реструктуризації наявних боргів та поліпшення умов їх обслуговування. Такий комплексний підхід, що поєднує залучення безповоротної допомоги та пом'якшення боргового навантаження, дозволить Україні ефективно управляти державним боргом в умовах воєнного стану та забезпечити фінансову стабільність [1; 5].

7. Впровадження програм реструктуризації наявних боргових зобов'язань. Це передбачає можливість переглянути умови погашення та відсоткові ставки за боргом з метою зменшення поточних витрат на його обслуговування. Корисним прикладом може бути досвід Польщі на початку 1990-х років, коли вона була найбільшим боржником серед постсоціалістичних країн. Завдяки реструктуризації зовнішнього державного боргу під наглядом МВФ, уряду Польщі вдалося значно знизити боргове навантаження. Цей процес відбувався у два етапи – спочатку списання 80 % боргу, а потім ще 10 % шляхом конверсії боргів у спеціальні фонди [4; 5].

Україна також має певні здобутки у сфері реструктуризації державного боргу. Зокрема, у 2024 році успішно завершилась реструктуризація державних облігацій та гарантованих державою єврооблігацій. Це дозволило скоротити державний та гарантований державою борг України на близько 9 млрд дол. США. Це означає номінальне зниження вартості боргу на 37 % з першого дня дії угоди, та скорочення чистої приведеної вартості боргу приблизно на 60 % (при ставці дисконтування 14 %). Така реструктуризація стала одним із найбільших списань боргу в нещодавніх подібних операціях із суверенним боргом. Крім того, боргові виплати зменшились на 93 %, що приведе до економії 11,4 млрд дол. США протягом наступних трьох років. Відповідно, витрати на обслуговування і погашення боргу до 2033 року скоротяться на 77 %, що дозволить заощадити загалом 22,8 млрд дол. США [11].

Саме тому першочерговим завданням для забезпечення фінансової безпеки країни є розробка та реалізація стратегій оптимізації, рефінансування та реструктуризації боргу з метою покращення боргового портфеля та зниження витрат на обслуговування боргу. Забезпечення прозорості та відкритості у сфері управління державним боргом має стати пріоритетом. Це дозволить гарантувати не лише стійку фіскальну дисципліну, але й завоювати довіру з боку інвесторів та

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

громадянського суспільства. Ключовим аспектом ефективного довгострокового управління державним боргом є здатність реагувати на глобальні економічні тенденції та адаптуватися до мінливих ринкових умов. Лише шляхом постійного моніторингу зовнішніх факторів та гнучкого корегування боргової політики можна забезпечити стійкість фінансової системи держави.

Висновки і пропозиції. Отже, всебічний і гнучкий підхід до управління державним боргом є вирішальним для забезпечення фінансової безпеки та економічного добробуту населення країни. З цією метою необхідно застосовувати прогресивні підходи та міжнародний досвід побудови ефективної стратегії оптимізації, рефінансування та реструктуризації боргу з метою оптимізації боргового портфеля та зниження вартості боргу в Україні шляхом залучення безповоротної фінансової допомоги міжнародних донорів. Водночас стратегія управління державним боргом повинна бути спрямована на пошук оптимального співвідношення між обсягами запозичень та темпами економічного зростання з метою забезпечення належного рівня платоспроможності держави. Саме забезпечення ефективного функціонування економічної системи та сталого економічного зростання спроможне забезпечити формування необхідного фінансового потенціалу ефективного управління державним боргом.

Список використаних джерел

1. Горин В. Тенденції формування та проблеми управління державним боргом України в умовах воєнного стану / В. Горин, В. Юрчишин // Актуальні питання фінансової теорії та практики: зб. матер. Десятої заоч.-дистанц. конф. студентів і молодих вчених. – Тернопіль : ЗУНУ, 2023. – Ч. 1. – С. 64-68.
2. Державний та гарантований державою борг України з початку 2024 року став дешевшим на понад 20 % [Електронний ресурс] // Міністерство фінансів України. – 31 жовтня 2024 року. – Режим доступу: https://mof.gov.ua/uk/news/minfin_derzhavnyi_ta_garantovanii_derzhavoiu_borg_ukraini_z_pochatku_2024_roku_stav_deshevshim_na_ponad_20-4864.
3. Дубина М. В. Формування комплементарної інвестиційної політики України: виклики глобалізації та вимоги економічної безпеки : монографія / М. В. Дубина, О. І. Гонта, Д. С. Пілевич. – Чернігів, 2013. – 184 с.
4. Забаштанський М. М. Економічна безпека держави в умовах трансформаційних змін туристичної галузі України / М. М. Забаштанський, А. В. Роговий, Т. В. Забаштанська // Проблеми системного підходу в економіці. – 2019. – № 4(72). – С. 50-55.
5. Зарубіжний досвід управління зовнішнім державним боргом і перспективи його імплементації в Україні / М. О. Кнір, Н. А. Плешакова, О. А. Плешакова, Я. В. Криворучко // Бізнес Інформ. – 2019. – № 12. – С. 70-75.
6. Кудряшов В. Стратегічні засади управління державним боргом [Електронний ресурс] / В. Кудряшов // Економіка України. – 2022. – № 65(9 (730)). – С. 58–76. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.09.058>.
7. Маргасова В. Суб'єкти інвестування на ринку державного боргу / В. Маргасова, М. Дубина, М. Забаштанський // Економіка та суспільство. – 2023. – № (52). DOI: 10.32782/2524-0072/2023-52-51.

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

8. Маргасова В. Г. Залучення боргових фінансових ресурсів на зовнішньому ринку: досвід України / В. Г. Маргасова, М. В. Дубина // Проблеми економіки. – 2023. – № 2. – С. 224-230. DOI: 10.32983/2222-0712-2023-2-224-230.
9. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства економіки України № 1277 від 29 жовтня 2013 року. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-tag=MetodichniRekomendatsii>.
10. Трофімчук М. Особливості управління державним боргом України в умовах війни / М. Трофімчук, О. Трофімчук // Вісник економіки. – 2023. – № 3. – С. 198-211.
11. Україна завершила реструктуризацію державних облігацій та гарантованих державою єврооблігацій на суму 20,5 млрд доларів США [Електронний ресурс] // Міністерство фінансів України. – 4 вересня 2024 року. – Режим доступу: https://mof.gov.ua/uk/news/ukraine_completes_the_restructuring_of_usd_205_billion_sovereign_and_sovereign-guaranteed_eurobonds-4772.
12. Управління державним боргом в країнах Європейського Союзу: уроки для України / Н. Петруха, С. Петруха, М. Мякота, Л. Крупельницька, М. Тарасенко // Інклюзія і суспільство. – 2023. – № 1. – С. 24-35.
13. Чим прислужиться Україні світовий досвід повоєнної відбудови [Електронний ресурс] // УКРІНФОРМ. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-vidbudova/3690887-cimprisluzitsa-ukraini-svitovij-dosvid-povoennoi-vidbudovi.html>.
14. Guidelines for Public Debt Management [Electronic resource] // International Monetary Fund (IMF). – March 21, 2001. – Accessed mode: <https://www.imf.org/external/np/mae/pdebt/2000/eng/index.htm#III>.

References

1. Horyn, V., Yurchyshyn, V. (2023). Tendentsii formuvannia ta problemy upravlinnia derzhavnym borhom Ukrainy v umovakh voiennoho stanu [Trends in the formation and problems of managing the state debt of Ukraine under martial law]. *Aktualni pytannia finansovoi teorii ta praktyky: zbirn. mater. Desiatoi zaoch.-dystants. konf. studentiv i molodykh vchenykh – Current issues of financial theory and practice: collection of materials of the Tenth distance-distance conference of students and young scientists* (Vol. 1, pp. 64-68). ZUNU.
2. *Ministerstvo finansiv Ukrainy [Ministry of Finance of Ukraine]*. (October 31, 2024). Derzhavnyi ta harantovanyi derzhavoiu borh Ukrainy z pochatku 2024 roku stav deshevshym na ponad 20 % [The state and state-guaranteed debt of Ukraine has become cheaper by more than 20 % since the beginning of 2024]. https://mof.gov.ua/uk/news/minfin_derzhavnii_ta_garantovanii_derzhavoiu_bor_ukraini_z_pochatku_2024_roku_stav_deshevshim_na_ponad_20-4864.
3. Dubyna, M. V., Honta, O. I., Pilevych, D. S. (2013). *Formuvannia komplementarnoi investytsiinoi polityky Ukrainy: vyklyky hlobalizatsii ta vymohy ekonomichnoi bezpeky. [Formation of a complementary investment policy of Ukraine: challenges of globalization and requirements of economic security]*.
4. Zabashtanskyi, M. M., Rohovyi, A. V., Zabashtanska, T. V. (2019). Ekonomichna bezpeka derzhavy v umovakh transformatsiinykh zmin turystychnoi haluzi Ukrainy [Economic security of the state in the conditions of transformational changes in the tourism industry of Ukraine]. *Fakhovyi zbirnyk naukovykh prats Problemy systemnoho pidkhodu v ekonomitsi – Problems of a systematic approach in economics*, 4(72), 50-55.

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

5. Knir, M. O., Plieshakova, N. A., Plieshakova, O. A., Kryvoruchko, Ya. V. (2019). Zarubizhnyi dosvid upravlinnia zovnishnim derzhavnym borhom i perspektyvy yoho implementatsii v Ukraini [Foreign experience in managing external public debt and prospects for its implementation in Ukraine]. *Biznes Inform – Business Inform*, (12), 70-75.

6. Kudriashov, V. (2022). Stratehichni zasady upravlinnia derzhavnym borhom. [Strategic principles of public debt management]. *Ekonomika Ukrainy – Economy of Ukraine*, 65(9(730)), 58–76. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.09.058>.

7. Marhasova, V., Dubyna, M., Zabashtanskyi, M. (2023). Subiekty investuvannia na rynku derzhavnoho borhu [Investment entities in the public debt market]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, (52). DOI: 10.32782/2524-0072/2023-52-51.

8. Marhasova, V. H., Dubyna, M. V. (2023). Zaluchennia borhovykh finansovykh resursiv na zovnishnomu rynku: dosvid Ukrainy [Attracting debt financial resources in the foreign market: the experience of Ukraine]. *Problemy ekonomiky – Problems of economy*, 2, 224–230. DOI: 10.32983/2222-0712-2023-2-224-230.

9. Pro zatverdzhennia Metodychnykh rekomendatsii shchodo rozrakhunku rivnia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy [On approval of Methodological recommendations for calculating the level of economic security of Ukraine], Order of the Ministry of Economy of Ukraine No. 1277 of October 29, 2013. <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-tag=MetodichniRekomendatsii>.

10. Trofimchuk, M., Trofimchuk, O. (2023). Osoblyvosti upravlinnia derzhavnym borhom Ukrainy v umovakh viiny [Peculiarities of public debt management of Ukraine in wartime]. *Visnyk ekonomiky – Bulletin of Economy*, 3, 198-211.

11. *Ministerstvo finansiv Ukrainy [Ministry of Finance of Ukraine]*. (September 4, 2024). Ukraina zavershyla restrukturyzatsiiu derzhavnykh oblihotsii ta harantovanykh derzhavoiu yevrooblihotsii na sumu 20,5 mlrd dolariv SShA [Ukraine completes restructuring of government bonds and state-guaranteed Eurobonds worth USD 20.5 billion]. https://mof.gov.ua/uk/news/ukraine_completes_the_restructuring_of_usd_205_billion_sovereign_and_sovereign-guaranteed_eurobonds-4772.

12. Petrukha, N., Petrukha, S., Miakota, M., Krupelnytska, L., Tarasenko, M. (2023). Upravlinnia derzhavnym borhom v krainakh Yevropeiskoho Soiuzu: uroky dlia Ukrainy [Public debt management in the countries of the European Union: lessons for Ukraine]. *Inkliuziia i suspilstvo – Inclusion and Society*, 1, 24-35.

13. UKRINFORM. (n.d.). Chym prysluzhytsia Ukraini svitovyi dosvid povoiennoi vidbudovy. [How will the world experience of post-war reconstruction benefit Ukraine?]. <https://www.ukrinform.ua/rubric-vidbudova/3690887-cimprisluzitsa-ukraini-svitovij-dosvid-povoennoi-vidbudovi.html>.

14. *International Monetary Fund (IMF)*. (March 21, 2001). Guidelines for Public Debt Management. <https://www.imf.org/external/np/mae/pdebt/2000/eng/index.htm#III>.

Отримано 27.05.2025

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

UDC 336.276

JEL Classification: E42; H60; H63

Maksym Zabashtanskyi

Doctor of Economics, Professor, Director of the Educational-Scientific Institute
Environmental Management and Humanities,
Chernihiv Polytechnic National University (Chernihiv, Ukraine)

E-mail: mazani@ukr.net, **ORCID:** <http://orcid.org/0000-0001-9417-0163>**ResearcherID:** [G-6145-2014](https://orcid.org/0000-0001-9417-0163)**Roman Lomonos**

a third (scientific) level higher education recipient
Chernihiv Polytechnic National University (Chernihiv, Ukraine)

E-mail: lomonosroman.igor@gmail.com, **ORCID:** <http://orcid.org/0009-0007-5620-575X>**ResearcherID:** [IAO-5054-2023](https://orcid.org/0009-0007-5620-575X)**FINANCIAL TOOLS OF PUBLIC DEBT MANAGEMENT IN THE CONTEXT
OF ENSURING THE FINANCIAL SECURITY OF THE STATE**

Abstract. The article studies the conceptual foundations and practical aspects of the application of financial instruments for public debt management in the context of ensuring the financial security of the state. It reveals current statistical indicators of the transformation of the volume of public and guaranteed debt of Ukraine by creditors and types of financial borrowing. It was established that according to the Ministry of Finance of Ukraine, as of September 30, 2024, the state and state-guaranteed debt of Ukraine amounted to UAH 6,409 billion, or USD 155.7 billion. At the same time, the external state and guaranteed debt amounted to UAH 4,613 billion (72 %), or USD 112.1 billion, and the internal debt - UAH 1,796 billion (28%), or USD 43.6 billion. The creditors of the largest share of the state and guaranteed debt are international financial organizations and governments of foreign countries - 58%, 27% is accounted for by securities issued on the domestic market, 12% - by foreign securities, and 3% - by loans from commercial banks and other financial institutions.

Attention is paid to key indicators for determining the level of permissible public debt. It is proven that the primary task for ensuring the country's financial security is the development and implementation of strategies for optimizing, refinancing and restructuring debt in order to improve the debt portfolio and reduce debt servicing costs, and ensuring transparency and openness in the field of public debt management should become a priority, which will allow guaranteeing not only sustainable fiscal discipline, but also gaining trust from investors and civil society. The author's vision of using financial tools for public debt management in the context of ensuring the financial security of the state in accordance with the modern conditions of martial law and the experience of other countries is proposed.

It is emphasized that the public debt management strategy should be aimed at finding the optimal ratio between the volume of borrowing and the rate of economic growth in order to ensure the proper level of solvency of the state. It is precisely ensuring the effective functioning of the economic system and sustainable economic growth that can ensure the formation of the necessary financial potential for effective public debt management.

Keywords: public debt; financial instruments; financial resources; financial security of the state; public finances; optimization of the debt structure; sources of financing; debt refinancing; restructuring of borrowings.

Fig.: 1. References: 14.

Бібліографічний опис для цитування:

Забаштанський М. М., Ломонос Р. І. Фінансові інструменти управління державним боргом у контексті забезпечення фінансової безпеки держави. *Науковий вісник Полісся*. 2025. № 1(30). С.123-132. DOI: [https://doi.org/10.25140/2410-9576-2025-1\(30\)-123-132](https://doi.org/10.25140/2410-9576-2025-1(30)-123-132).